

O p o n e n t n í p o s u d e k

Na disertační práci Mgr. Silvie Kubešové

„Koncentrace v soudním řízení“

Aurorka si vzala za cíl své práce hledání a nalezení přiměřeného místa zásady koncentrace v systému občanské procesněprávní úpravy při naplňování účelu zajištění účinné a spravedlivé a rychlé soudní ochrany subjektivním soukromým právům (str. 2). Působnost zásady koncentrace pak vymezuje na občanské řízení sporné (str. 3). S tímto názorem je nutno souhlasit, zejména s ohledem na novelisovaná ustanovení o.s.ř. zákonem č. 30/2000 Sb. a zák. č. 7/2009 Sb.

Přesto se jeví jako vhodné poukázat na potřebnost uplatnění této zásady přiměřeně i na řízení nesporná, byť zde neplatí zásada neúplné, ale plné apelace (§ 205a odst. 2 o.s.ř.), ust. 114b a násl. o.s.ř. a ust. 120 odst. 2 o.s.ř. zvláště v některých dílčích fázích tohoto řízení, např. v řízení o dědictví. Autorka ostatně sama uvádí „obecně procesněprávní principy jako regulatorní ideje, které tyto druhy procesního práva ovládají“ (str. 3-4) a vyjmenovává základní procesní zásady (str. 5-6), které jsou společné pro občanské soudní řízení obecně, tedy pro řízení sporné i nesporné.

Autorka pak správně chápe podstatu koncentrace řízení s ohledem na řízení sporné tak, že jde o soustředění (koncentraci) řízení, které spočívá v uplatnění rozhodných skutkových tvrzení a označení důkazů do určitých zákonem vymezených procesních fází s tím, že k později uplatněným skutečnostem a důkazům nebude soud až na stanovené výjimky přihlížet. (str. 7).

Za pozornost stojí kapitola týkající se vztahu vybraných zásad ovládajících občanské soudní řízení k zásadě koncentrace. (str. 18-41). Zvláště je třeba zmínit autorčin výklad o vztahu mezi zásadou koncentrace řízení a zásadou materiální pravdy (str. 34 a násl.). Autorka správně cituje názor prof. Winterové (str. 36), že „ není podstatou principu materiální pravdy zjistit vždy pravdivý stav věci, nýbrž jen možnost jej zjistit.“ V této souvislosti je třeba poukázat na ust. § 153 odst. 1 o.s.ř., dle něhož soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci na rozdíl od dřívější formulace „skutečného stavu věci“.

Autorka zde rovněž správně poznamenává, že platná procesněprávní úprava zásady koncentrace rozšiřuje prostor pro uplatnění zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy. To autorka považuje spíše za nedostatek současné právní úpravy koncentrace řízení s ohledem na ust. § 3 a § 6 o.s.ř., zvláště pokud jde o snahu urychlovat soudní řízení za pomoci fiktivního uznání a fiktivního rozsudku pro uznání, čímž je bráněno v co nejúplnější míře zjistit skutečný skutkový stav a tak nenaplnovat požadavek spravedlivého procesu (str. 40).

K tomuto názoru lze mít výhrady spočívající v tom, že úspěch či neúspěch v civilním procesu by měl především záviset na procesně skutkové aktivitě účastníků, kterým zákon v ust. § 101 odst. 1 o.s.ř. ukládá povinnosti, jejichž splnění jsou pro výsledek řízení rozhodující. Přitom ust. § 120 odst. 3 o.s.ř. dává soudu možnost (nikoli ukládá povinnost !) provést jiné, než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového (nikoli skutečného) stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Povinností soudu je proto za těchto procesních okolností především zhodnotit skutková i právní stanoviska účastníků, které jsou mu v průběhu procesu předložena a provedené důkazy a ve věci rozhodnout. V těchto případech neplatí vyšetřovací zásada ve smyslu ust. § 120 odst. 2 o.s.ř., která platí v nesporných řízeních, dle které se soudu ukládá povinnost provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány. Nutnost procesní aktivity účastníků řízení, která ve svém důsledku směřuje k úspěchu či neúspěchu ve věci lze též dokumentovat z difference mezi sporným a nesporným řízením v rámci řízení odvolacího, jak je uvedeno v ust. § 212a odst. 2 o.s.ř., k tomu též viz Komentář k občanskému soudnímu řádu C.H.Beck 2009, Velké Komentáře, 2. díl, str. 1703-1704. V tomto směru je třeba, byť s výhradami, považovat současnou právní úpravu koncentrace řízení za krok správným směrem, tj. k urychlení soudního řízení.

V partii týkající se kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného dle ust. § 114b o.s.ř. autorka uvádí, že tato kvalifikovaná výzva je zásadně použitelná ve věších sporných věcech s výjimkami věcí, ve kterých nelze uzavřít a schválit smír a ve věcech dle ust. § 120 odst. 2 o.s.ř.. Hypotéza ust. § 114b o.s.ř. však v obecné rovině vymezuje tyto případy na ty, v nichž to vyžaduje povaha věci. Vzniká tak otázka, zda dopadá uvedené ustanovení též na sporné řízení žalob určovacích, zápůrčích, a žalob dle ust. § 9 odst. 2 a 3 o.s.ř. a tam, kde soud I. stupně rozhoduje o mimořádném opravném prostředku, jako je žaloba pro zmatečnost.

V části věnované prvkům zákonné koncentrace v občanském soudním řízení sporném (str. 66 a násl.) autorka detailně a se znalostí věci rozebírá všechny prvky a procesní možnosti koncentrace řízení podle o.s.ř.. Tuto část považuje za nejlépe zpracovanou.

Ke kritice autorky týkající se nepřiměřenosti následků vynesných rozsudků pro zmeškání dle ust. § 153a o.s.ř. v souvislosti s nesplněním kvalifikované výzvy dle ust. § 114b o.s.ř. (str. 84-86) lze opětovně uvést to, co bylo již uvedeno k autorčině výkladu o vztahu mezi zásadou koncentrace řízení a zásadou materiální pravdy. I v tomto případě lze poukázat na zásadní a rozhodující odpovědnost obou sporných stran za výsledek procesu a na procesní postavení soudu, jehož úkolem (s procesními výhradami uvedenými např. v ust. § 6 o.s.ř.) je na základě podkladů předložených účastníky třeba spor rozhodnout. Rovněž i v tomto případě lze považovat zákonnou úpravu ust. § 153a o.s.ř. ve vazbě na ust. § 114b o.s.ř. za pozitivní, neboť zdůrazňuje větší (a potřebnou) odpovědnost účastníků v řízení, které se dotýká jejich subjektivních práv.

V této části autorka správně poukazuje na zřejmou nejasnost, resp. rozpor mezi ust. § 118a odst. 2 o.s.ř. a § 5 o.s.ř. ohledně poučovací povinnosti soudu o hmotněprávní stránce projednávané věci (str. 91) ve vztahu k ust. § 99 odst. 1 o.s.ř. Souhlasím s jejím závěrem, že poučovací povinnost soudu nelze rozšiřovat za hranici poučení o procesních právech a povinnostech účastníka (str. 93).

Zde by mě zajímal názor autorky na poučovací povinnost soudu vůči právním nástupcům původního účastníka, pokud původní účastník již byl poučen (str. 94).

V úvahách autorky o uplatňování nových skutečností v žalobách na obnovu řízení (str.100-101), s nimiž je třeba souhlasit, postrádám též její názor na uplatňování nových skutečností v žalobách pro zmatečnost (§ 229 o.s.ř.).

Za pozitivum práce svědčící o erudovanosti autorky považuji partii věnovanou koncentraci řízení v zahraničních právních úpravách (str. 123-147), konkrétně ve slovenské a španělské.

V závěrečných úvahách (úvaha de lege ferenda – str. 148 a násl.) je třeba dát autorce práce za pravdu v tom, že současná právní úprava koncentrace řízení, zejména ve smyslu zák. č. 7/2009 Sb., soudní řízení zásadně nezkracuje (str. 150), a to z důvodů tam uvedených, totiž že soudy ve snaze co nejúplněji zjistit skutkový stav, jednání odročují.

Navržená řešení spočívající v kombinaci zákonné koncentrace řízení do jedné fáze s doplněním koncentrace řízení prvkem soudcovské koncentrace se jeví jako pozitivní vklad ke splnění účelu řádného fungování zásady koncentrace řízení, tj. k urychlení soudního řízení nalézacího s nutností řádného zjištění skutkového stavu a posílením odpovědnosti účastníků řízení za jeho výsledek. S jednotlivými navrženými zásadami lze v obecné rovině souhlasit.

Autorka v závěrečné části práce (Abstrakt – 157-160) stručně rekapituluje jednotlivé části své práce a shrnuje je s celkovým vyzněním významu zásady koncentrace řízení v civilním procesu tak, že doporučuje její rekonstrukci ve smyslu jejího zjednodušení a posílení prvků soudcovské koncentrace řízení.

Z mého pohledu oponenta je třeba uvést, že autorka zvolila za téma své disertační práce téma, které má pro celkové fungování civilního procesu zásadní význam a vyrovnala se s touto na první pohled odtažitou a abstraktní problematikou velmi zdařile. Prokázala rozsáhlé a podrobné znalosti této problematiky, které doplňuje vlastními úvahami a doporučeními de lege ferenda, jimž je třeba v naprosté většině dát za pravdu. Jednotlivé výhrady uvedené v tomto posudku nejdou rozhodně na vrub autorky, ale vyplývají spíše z odlišného právního názoru oponenta. Práci považuje za přínosnou pro procesní teorii i praxi a doporučuji ji k ústní obhajobě.

V Praze dne 24.8.2012

JUDr. Pavel Slavíček

